

חיי דעת

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת | מרכז ללימודי הלכה

בגליון השבוע

מענייני שבת

אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להוועץ במורה הוראה.

עלון מס'
11

מדיני שבת

האם על כל אחד מהמסובים לברך ברכת המוציא לעצמו או שיצאו כולם מבעל הבית?

לשיטת הרבה מהפוסקים על כל אחד מבני הבית לצאת בברכת "המוציא" שמברך בעל הבית, ולא שכל אחד יברך לעצמו על הפרוסה שמקבל מבעל הבית. והטעם, משום שצריך לברך על "לחם משנה", ומי שום כך יש לצאת בברכת בעל הבית שמי ברך על לחם משנה.

אמנם אף הנוהגים שכל אחד מבני הבית מברך לעצמו ברכת המוציא על הפרוסה שקבל מבעל הבית, יש להם על מי לסמוך (שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק נ"ה סעיף י"ט, והערה ע"ב). אך מי שאין לו מנהג כזה לא יעשה כן, אלא יצאו כולם מברכת בעל הבית שמי ברך על לחם משנה. (הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א).

האם אפשר לאכול סעודה שלישית בבוקר?

הראשונים נחלקו ממתי הוא זמן סעודה שלישית, שיש סוברים שאפי' בבוקר יכול לאכול סעודה שלישית, ויש הסוברים שדוקא אחר זמן מנחה דהיינו מחצי שעה אחר חצות היום אפשר לאכול סעודה שלישית. וכן פסק הטור, (סימן רצ"א). ובב"י הביא עוד כמה ראשונים הסוברים כן, וכן פסק בשו"ע (סימן רצ"א סעיף ב'). שזמן סעודה שלישית רק משיגיע זמן מנחה.

יש פעמים שא"א לאכול סעודה שלישית בפת לאחר זמן מנחה, כגון כשערב פסח חל בשבת שאסור לאכול חמץ וגם מצה אסור לאכול עד הלילה, ויש לעשות שאלת רב כיצד לנהוג.

האם צריך להתפלל מנחה לפני סעודה שלישית?

הרמב"ם (הל' שבת פרק ל' הלכה י'). כותב סדר יום השבת "הולך לבית מדרש וקורא עד המנחה, ומתפלל מנחה, ואח"כ קובע סעודה". ומדייק מזה הטור, (סימן רצ"א). שצריך קודם להתפלל מנחה ורק אח"כ לאכול סעודה שלישית. ובדרכי משה שם הביא עוד כמה ראשונים הסוברים כן. אבל ר"ת סובר, שעדיף לאכול סעודה שלישית לפני מנחה. וטעמו, משום שכתוב במדרש שאין לשתות מים בבין השמשות. (עיי"ש בטור הטעם). והחולקים סוברים, שדברי המדרש הם על מי נהרות בלבד ולא על כל מים. (עיי"ן רמ"א סימן רצ"א סעיף ב', ובמ"ב שם ס"ק י"ב).

ובכפף החיים (סימן רצ"א ס"ק ט"ו). הביא עוד בשם הזהור והאר"י ז"ל, לאכול סעודה שלישית אחר תפילת המנחה. (ועוד עיי"ן בערוך השולחן סימן רצ"א סעיף ד', שהביא מחכמי הקבלה שכל סעודה יש לאכול אחר תפילה השייכת לה, דהיינו סעודת הלילה אחר תפילת ערבית, סעודת הבוקר אחר תפילת שחרית, וסעודה שלישית אחר תפילת המנחה). ולמעשה, המנהג להתפלל קודם תפילת מנחה ואח"כ לאכול סעודה שלישית. אמנם, מי שקשה לו לאכול סעודה שלישית אחר תפילת המנחה יכול לאוכלה לפני תפילת המנחה ממחצית השעה לאחר חצות היום ואילך. (שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק נ"ו סעיף ג'). אמנם יש מחמירים שלא לאכול מזמן מנחה קטנה [שזה 2.5 שעות לפני השקיעה] אם לא התפלל תפילת מנחה, ויש לעשות שאלת רב).

האם צריך לכסות את החלות גם בסעודה שלישית?

שני טעמים נאמרו במנהג כיסוי החלות בשבת. (טור סימן רע"א). האחד, שלא יראה הפת בושתו. פירוש, כיון שלפת יש דין קדימה בכל מקום, ועכשיו כשמקדש על

היין הוא מקדים את היין לפני הפת, משום כך יש לכסות את הפת שלא יראה את קדימת היין. ולפי זה כשמקדש על חלות אין צריך לכסות את הפת. (מ"ב סימן רע"א ס"ק מ"א). וכן בסעודה שלישית כשאין מקדשים על היין אין צריך לכסות את הפת.

וטעם השני, משום זכר למן שהיה לו טל מלמעלה וטל מלמטה, כמו כן עושים בפת שמכסים אותו מלמעלה ומלמטה (מפת השולחן). ולפי טעם זה אפי' בזמן שאין מקדשים על היין, צריך לכסות את הפת. אמנם נראה, שהמנהג הוא שלא מכסים את הפת בסעודה שלישית.

האם אפשר להתחיל סעודה שלישית לאחר שקיעת החמה?

לכתחילה יש לאכול לפחות כזית לחם של סעודה שלישית לפני השקיעה. (עיי"ן מ"ב סימן רס"ז ס"ק ה'. ושמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק נ"ו סעיף ד'). והטעם, משום ששלוש סעודות שצריך לאכול בשבת לומדים מהפסוק "אכלוהו היום כי שבת היום לה", ומשום כך צריך לקיים זה ביום השבת עצמו.

ואם לא הספיק ליטול ידיו בזמן שיוכל לאכול כזית לחם לפני השקיעה, מותר לו להתחיל הסעודה [דהיינו ליטול ידיו ולברך ברכת "המוציא"] כל עוד לא שקעה החמה. (שמירת שבת כהלכתה שם).

ובדיעבד אם כבר שקעה החמה, אמר הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א שהחזו"א לא התיר לבני הבית ליטול ידיו לאחר השקיעה. אבל הרב מבריסק התיר ליטול ידים עד 10 דקות לאחר השקיעה. (עיי"ן שמירת שבת כהלכתה שם).

מי ששכח לומר "רצה" בברכת המזון האם עליו לחזור ולברך?

המברך ברכת המזון ונזכר שלא אמר

הלכות שבת - המשך

"רצה", תלוי היכן אוהז באמירת ברכת המזון כשנזכר, (עין כ"ז בשמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק נ"ז סעיפים ג'-ז') וכדלהלן.

אם נזכר אחר שהתחיל ובנה ירושלים קודם שאמר "ה'", יפסיק ויאמר רצה וית' חיל שוב ובנה וכו'.

אם נזכר אחר שאמר "ברוך אתה ה'" מבר' כת בונה ירושלים לפני שסיים את הברכה, יסיים "למדני חוקיך" ויאמר רצה ויתחיל שוב ובנה ירושלים.

אם נזכר אחר שסיים את ברכת בונה יר' שלים, יאמר הברכה המיוחדת שנתקנה לזה. (עין שו"ע סימן קפ"ח סעיף ו' שמצטט את נוסח הברכה, וכן עין שמירת שבת כהלכתה שם סעיף י"ד. ונדפס בכמה סידורים וברכונים)

אם נזכר אחר "ברוך אתה ה'" מהבר' כה הרביעית [ברכת "הטוב והמטיב"], יסיים "למדני חוקיך" ויאמר את הברכה המיוחדת, ואח"כ יתחיל שוב ברכת הטוב והמטיב.

ואם נזכר אחר שהמשיך "הקל אבינו" וכו'. דינו כך: שבסעודת הלילה והבוקר צריך לחזור ולהתחיל לומר ברכת המזון מת' חילה. אבל בסעודה שלישית אי"צ לחזור, וימשיך בברכתו.

מצות הבדלה מדאורייתא או מדרבנן?

נחלקו בזה הראשונים, שדעת הרמב"ם ועוד ראשונים שמצות הבדלה היא מדאורייתא, כמו מצות קידוש בכניסת השבת, ונלמד מהפסוק "זכור את יום השבת לקדשו" שצריך לזכרו בכניסתו וביציאתו. אך יש ראשונים שסוברים שמי צות הבדלה היא מדרבנן. (מ"ב סימן רצ"ו ס"ק א'. ושער הציון שם ס"ק א')

אמנם, אחר שאמר ההבדלה שאומרים בתפילה בברכת "חונן הדעת", ודאי שההבדלה שאומר על היין היא מדרבנן. (מ"ב שם.)

האם מותר לעשות מלאכה לפני הבדלה?

ישנם שלשה אופני הבדלה. א', הבדלה שאומרים בתפילה בברכת "חונן הדעת". ב', אמירת "ברוך המבדיל בין קודש לחול". ג', הבדלה שעושים על היין. ויש חילוק בין אופנים אלו לענין עשיית מלאכה.

אם עדיין לא אמר הבדלה בתפילה ואף לא אמר ברוך המבדיל וכו', אסור לעשות כל מלאכה, (שו"ע סימן רצ"ט סעיף י'). בין מלאכה שאסור לעשותה בשבת מדאורייתא ובין מלאכה האסורה מדרבנן. (מ"ב שם ס"ק ל"ב.)

אחר שאמר הבדלה בתפילה, מותר לע' שות מלאכה אף שעדיין לא הבדיל על היין. (שו"ע שם.) אך כ"ז דוקא מלאכות קלות שאין בהם טורח, (שער הציון סימן רצ"ט ס"ק נ"א. ועין ברמ"א סימן רצ"ט סעיף י', ובמ"ב שם ס"ק ל"ט.) כגון הדלקת הנר או הוצאה מרשות לר' שות [וכן נוהגים להתיר נסיעה במכונית] וכדו'. אבל מלאכה גמורה כגון כתיבה ותי' פירה והבערת העצים ובישול וכדו', אסור. וטעם החילוק במלאכות אלו הוא, משום שמדאורייתא מותר לעשות כל מלאכה אחר שיצאה השבת ורק תקנת חכמים היא שצריך להבדיל מקודם, והם הקילו במלא' כה שאין בה טורח. (מ"ב שם ס"ק ל"ח.)

ומי שרוצה לעשות מלאכה לפני שאמר הבדלה בתפילה, עליו לומר "ברוך המבדיל בין קודש לחול", ואז יהיה מותר במלא' כות המותרות למי שאמר הבדלה בתפילה. (שו"ע שם.)

וכן הדין בנשים שרובן אינן נוהגות לה' תפלל במוצאי שבת, שעליהן לומר ברוך המבדיל וכו'. (רמ"א שם.) וטעם אמירת ברוך המבדיל וכו' הוא, להכירא בעלמא ללוות את המלך (מ"ב שם ס"ק ל"ד). ■

לומדים הלכה למעשה בשיטה ייחודית בקצרה, בעיון או לסמיכה ברבנות

איך לומדים:

ליזוי ותמיכת רב

מענה רב לשאלות במייל ובטלפון, הכנה וסיוע לבחינות הרבנות

מבחנים

תקבל כלים ועזרים ללימוד, לזיכרון ולהעמקה המביאים לשליטה בחומר לאורך זמן

שיעורים

כל 3 ימים תקבל למייל שיעור הכתוב בשיטה בהירה וממוקדת

הירשם עוד היום לאחד ממסלולי הלימוד שלנו והצטרף לאלפי לומדים בארץ ובעולם המגיעים לרמה גבוהה בידיעת ההלכה

לקבלת העלון ישירות למייל שלך: daat@limd.co.il

